GRAMMAR REFERENCE

UNIT 5

LESSON 1

The Past Perfect Tense / Прошлы закончаны час

Часавая форма Past Perfect ужываецца, калі мы гаворым пра дзеянне, якое завяршылася да пэўнага моманту ў мінулым (***by** 6 o'clock*) або да пачатку іншага дзеяння (***by the time** sb* V_2).

***By** six o'clock* *Kate **had taken** down the decorations.*

*Kate **had taken** down the decorations* ***by the time** granny called*.

+	?	–
I / You / He / She / It / We / They **had** $\mathbf{V_3}$ ...	**Had** I / you / he / she / it / we / they $\mathbf{V_3}$ ... ?	I / You / He / She / It / We / They **hadn't** $\mathbf{V_3}$ ...

LESSON 2

The Past Perfect Tense and the Past Simple Tense / Прошлы закончаны час і просты мінулы час

Часавая форма Past Simple ўжываецца для перадачы ў храналагічнай паслядоўнасці чарады падзей у мінулым.

*A. The joke **went** (1) well and they **decided** (2) to repeat it again.*

Названыя дзеянні, згаданыя ў той жа паслядоўнасці (1. **went**, 2. **decided)**, што і адбыліся на самой справе (спачатку жарт удаўся, потым яго вырашылі паўтарыць).

Часавая форма Past Perfect ужываецца пры парушэнні храналагічнага парадку падзей. Сказы могуць злучацца з дапамогай такіх злучнікаў, як **before**, **after**, **when**, **as**.

*B. They **decided** (2) to repeat the joke again after it **had gone** (1) well. –*

У дадзеным сказе спачатку перададзена дзеянне, якое ў рэчаіснасці адбылося пазней, а затым названа ранейшае дзеянне (2. **decided**, 1. **had gone**).

Параўнайце парадак дзеянняў у сказах *A* і *B*, перададзеных з дапамогай лічбавай паслядоўнасці, і выкарыстаныя часавыя формы:

па парадку A: 1, 2 – *A*: Past Simple, Past Simple

парадак парушаны B: 2, 1 – B: Past Simple, Past Perfect.

LESSON 3

The Past Perfect Tense to explain the situation in the past / Прошлы закончаны час для ўказання прычыны сітуацыі ў мінулым

Часавая форма Past Perfect нагадвае часавую форму Present Perfect, таму што таксама ўжываецца для тлумачэння прычыны іншага дзеяння. Адрозніваюцца яны тым, што Present Perfect тлумачыць дзеянне ў цяперашнім, а – Past Perfect – у мінулым. Параўнайце два сказы:

A. Nick is on cloud nine because his friends have organised a surprise party for his birthday. – Чаму ён ***зараз*** на сёмым небе? Таму што яго сябры ***наладзілі*** яму сюрпрыз.

B. Nick was on cloud nine because his friends had organised a surprise party for his birthday. – Чаму ён ***быў*** на сёмым небе? Таму што яго сябры ***наладзілі*** яму сюрпрыз.

Звярніце ўвагу, што ў беларускай мове вылучаныя часавыя формы гучаць аднолькава.

LESSON 4

Tenses. Revision / Паўтарэнне раней вывучаных часавых формаў

Present Simple

<table>
<tr><th>+</th><th>?</th><th>-</th></tr>
<tr><td>S V_1 / V+ (e)s … .</td><td>Do/ does S V_1 … ?</td><td>S don't/ doesn't V_1 … .</td></tr>
<tr><td>It starts in September.
Students wear uniforms.</td><td>Does it start in August?
Do students wear masks?</td><td>It doesn't start in August.
They don't wear masks.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Signal words: always, often, usually, sometimes, never, every day / week / month / year.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Function: to describe:
1. regular, repeated actions or states;
2. future timetabled actions;
3. if-clauses in Conditionals 0 and 1</td></tr>
<tr><td>Formula: V_1 / V+ (e)s</td><td colspan="2">Scheme: 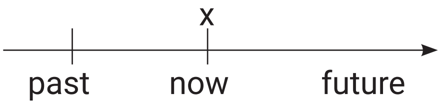</td></tr>
</table>

Present Continuous

+	?	-
S **am / is / are Ving**	**Am / is / are** S **Ving**?	S **am / is / are not Ving**
*They **are playing.*** *He **is studying.*** ***I'm looking** forward to it.*	***Are** they **studying**?* ***Is** he **playing**?* ***Am** I **looking** forward to it?*	*They **aren't studying**.* *He **isn't playing**.* *I'**m not looking** forward to it.*
Signal words: now, at the moment, these days, nowadays		
Function: to describe: 1. an event that is happening now; 2. an arrangement or a personal plan for the future.		
Formula: am / is /are Ving	**Scheme:** 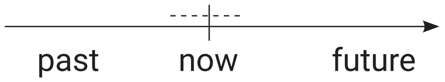	

Present Perfect

+	?	-
S **have / has V_3**	**Have / has** S **V_3**?	S **have / has not V_3**
*We **have done** it.* *He **has done** it.*	***Have** they **done** it?* ***Has** she **done** it?*	*They **haven't done** it.* *She **hasn't done** it.*
Signal words: never, always, ever, so far, already, yet, still, just, for 3 days, since 2000		
Function: to describe: 1. an event that has happened once or several times during a period of time up to now; 2. an event that has happened at an unstated time in the past and has an important result in the present time.		
Formula: have / has V_3	**Scheme:** 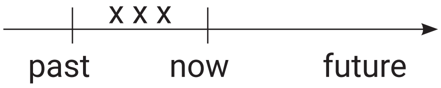	

Present Perfect Continuous

+	?	-
S **have/has been Ving**	**Have / has** S **been Ving?**	S **have / has not been Ving**
*They **have been playing**.* *She **has been reading**.*	***Have** you **been playing**?* ***Has** he **been reading**?*	*We **haven't been playing**.* *He **hasn't been reading**.*
Signal words: for 3 days, for ages, all day, since my childhood, recently		
Function: to describe: 1. an action that started in the past and continues up to now; 2. an unfinished action in the past.		
Formula: have / has been Ving	**Scheme:**	

Present Simple Passive

+	?	-
S am/is / are V_3	**Am / Is / Are S V_3 …?**	**S am not / isn't / aren't V_3**
*The bell **is rung**.* *Guests **are invited**.*	***Is** the bell **rung**?* ***Are** guests **invited**?*	*The bell **isn't rung**.* *Guests **aren't invited**.*
Function: when the agent is unknown, unimportant or obvious from the context.		
Formula: am / is / are V_3		

Past Simple

+	?	-
S V+ed / V_2… .	**Did S V_1** … ?	**S didn't V_1** … .
*They **heard** the news.* *He **jumped** for joy.*	***Did** you **hear** the news?* ***Did** she **jump** for joy?*	*We **didn't hear** the news.* *She **didn't jump** for joy.*
Signal words: yesterday, last week, a month ago, in 2010, the other day.		
Function: to describe: 1. an action that happened at a definite time in the past; 2. a chain of chronological events.		
Formula: V+ed / V_2	**Scheme:**	

Past Continuous

+	?	-
S was / were Ving	**Was / were S Ving** ?	**S was / were not Ving**
*We **were singing**.* *She **was dancing**.*	***Were** we **dancing**?* ***Was** she **singing**?*	*We **were not dancing**.* *She **wasn't singing**.*
Signal words: at 5 o'clock yesterday, at this time yesterday, when (mum came), while, as.		
Function: to describe: 1. an action in progress at a stated past time; 2. a past action in progress interrupted by another past action; 3. two or more actions happening at the same time.		
Formula: was / were Ving	**Scheme:** 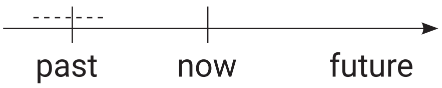	

Past Perfect

+	?	-
S had V_3	**Had** S **V_3**?	**S had not V_3**
*We **had done** it.*	***Had** they **done** it?*	*You **hadn't done** it.*
Signal words: by, by the time		
Function: to describe: 1. an action that was over by a certain time in the past; 2. an earlier action when the events are given not in chronological order; 3. the reasons for the past situation.		
Formula: had V_3	**Scheme:** 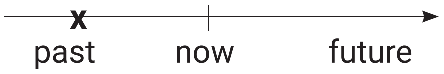	

Past Simple Passive

+	?	-
S was / were V_3	**Was / Were** S **V_3 …?**	**S wasn't / weren't V_3**
*The camp **was set** up.* *The presents **were opened**.*	***Was** the camp **set** up?* ***Were** the presents **opened**?*	*The camp **wasn't set** up.* *The presents **weren't opened.***
Function: when it is not important or known who did the action.		
Formula: was / were V_3		

Future Simple

+	?	-
S will V_1… .	**Will** S **V_1** … ?	**S won't V_1** … .
*They **will come** soon.*	***Will** they **be** late?*	***They** won't **be** late.*
Signal words: tomorrow, next week		
Function: to describe an action that will probably happen at a definite time in the future.		
Formula: will V_1	**Scheme:** 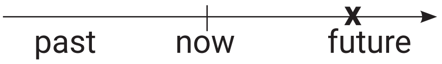	

LESSON 8

The Indefinite Article / Неазначальны артыкль

Неазначальны артыкль a / an ужываецца з намінальнымі назоўнікамі, якія можна палічыць, адзіночнага ліку, калі яны згадваюцца ўпершыню або калі маецца на ўвазе любы прадстаўнік дадзенага класа. Паколькі гэты артыкль паходзіць ад лічэбніка *one*, то ён не ўжываецца з назоўнікамі, якія можна палічыць, множнага ліку або з назоўнікамі, якія нельга палічыць.

*Sending ~~a~~ postcards is **a** popular custom.* (назоўнік множнага ліку)

Drinking ~~a~~ tea is popular in Britain. (назоўнік, які нельга палічыць)

Аднак існуе цэлы шэраг словазлучэнняў, ужыванне артыкляў у якіх трэба проста запомніць.

a	**(-)**	**the**
as a matter of fact as a result as a rule as a whole go for a walk have a chat have a cold have a good/bad time have a look it's a pity it was a (good) laugh!	at night at present at work break with tradition by car / bus / train / plane by heart by mistake by tradition in fact in time in trouble on cloud nine on foot on holiday	by the time by the way in the afternoon in the country in the future / past in the singular on the one hand …, on the other hand on the right / left play the bagpipe to tell the truth

UNIT 6

LESSON 2

Object Clauses / Дадатковыя даданыя сказы

Дадатковыя даданыя сказы з’яўляюцца часткай складанага сказа і выконваюць у ім функцыю дапаўнення да дзеяслова (**think, believe, know, say, tell, wonder, understand, remember, forget,** etc.) або прыметніка (**sure, glad, pleased, afraid, happy, sad, lucky,** etc.) у галоўным сказе. Параўнайце два сказы:

просты сказ	*складаны сказ*
A. I don’t know its address.	*B. I don’t know where it is.*
object (дапаўненне) Я не ведаю (што?)	*main clause object clause* (галоўны) (даданы)

Дадатковыя даданыя сказы злучаюцца з галоўным з дапамогай злучнікаў **that, if, whether** або злучальных слоў **who, what, where, when, how, why.** Злучнік **that** можа апускацца.

*I think **that** it is a national fair. = I think it is a national fair.*

LESSON 3

Future-in-the- Past / Будучае ў мінулым

Часавая форма Future-in-the-Past выкарыстоўваецца для апісання дзеяння, якое з’яўляецца будучым у параўнанні з нейкім момантам у мінулым.

*They **believed** that positive energy **would influence** the future harvest. – Яны **лічылі*** (дзеянне ў мінулым, на малюнку кропка 2), *што станоўчая энергія **паўплывае*** (будучае дзеянне, на малюнку пазначана стрэлкай) *на будучы ўраджай.*

+	?	–
I / You / He / She / It / We / They **would** $\mathbf{V_1}$ ...	**Would** I / you / he / she / it / we / they $\mathbf{V_1}$ ... ?	I / You / He / She / It / We / They **would n’t** $\mathbf{V_1}$ ...

Параўнайце два сказы:

*A. They believed that positive energy **would influence** the future harvest.* – Яны ***лічылі***, што станоўчая энергія ***паўплывае*** на будучы ўраджай.

*B. They **believe** that positive energy **will influence** the future harvest.* – Яны ***лічаць***, што станоўчая энергія ***паўплывае*** на будучы ўраджай.

У сказе *А* дзеянне **would influence** з'яўляецца будучым з пункту гледжання дзеяння ў мінулым **believed**. У сказе *В* дзеянне **will influence** з'яўляецца будучым з пункту гледжання дзеяння ў цяперашнім **believe**. У англійскай мове для перадачы гэтых двух будучых дзеянняў выкарыстоўваюцца розныя часавыя формы:

would + V_1 (погляд у будучае з мінулага);

will + V_1 (погляд у будучае з цяперашняга).

У беларускай мове ў абодвух выпадках выкарыстоўваецца адна і тая ж форма.

LESSON 4

Sequence of tenses / Дапасаванне часоў

У англійскай мове час дзеяслова дададага сказа залежыць ад часу дзеяслова ў галоўным сказе. Такая залежнасць называецца дапасаваннем часоў. У адпаведнасці з гэтым правілам, калі ў галоўным сказе дзеяслоў стаіць у прошлым часе, то ў залежным сказе можна ўжыць только прошлы час, цяперашні або будучы ўжываць нельга.

[галоўны]	(залежны сказ)
past +	~~*present simple*~~ ~~*present continuous*~~ ~~*present perfect*~~ ~~*present perfect continuous*~~ ~~*future simple*~~
	past simple *past continuous* *past perfect* *future-in-the-past*

*I **was** sure I **knew** know a lot about the rite.* – Я ***была ўпэўненая***, што я шмат ***ведаю*** пра гэты абрад.

*I **am** sure I **know** a lot about the rite.* – Я ***ўпэўненая***, што я шмат ***ведаю*** пра гэты абрад.

Звярніце ўвагу, што ў беларускай мове падобная з'ява адсутнічае.

LESSON 11

Types of questions / Тыпы пытанняў

Для англійскага сказа вельмі важны парадак слоў. У сцвярджальным сказе дзейнік заўсёды ставіцца перад выказнікам. Такі парадак слоў называецца прамым (**direct word order**).

Пры пабудове пытанняў парадак слоў змяняецца: сам выказнік (***am, is, are, was, were***), мадальны дзеяслоў (***can, could, must, should, may***) або адпаведны дадзенай трывальна-часавай форме дапаможны дзеяслоў (***do, does, did, have, has, had, will, would, am, is, are, was, were***) ставіцца перад дзейнікам.

Змяненне парадку слоў (inversion) назіраецца пры ўтварэнні ***агульнага*** (yes / no questions), ***альтэрнатыўнага*** (or-questions) і ***спецыяльнага*** (wh-questions) пытанняў.

type of question	**question word**	**auxiliary verb**	**subject**	**(aux.) + main verb**	
statement				*(aux) + main verb*	
yes / no question		*auxiliary*		*main verb*	
or-question		*auxiliary*		*main verb*	***or*** *...*
wh-question	*question word*	*auxiliary*		*main verb*	

Звярніце ўвагу, што пры ўтварэнні альтэрнатыўнага пытання or + альтэрнатыва ставяцца непасрэдна пасля слова, да якога даецца выбар.

__They make__ a circle in the field.

Агульнае пытанне: *__Do they make__ a circle in the field?*

Альтэрнатыўнае пытанне: *__Do they make__ or break a circle in the field?*
__Do they make__ a circle or a line in the field?
__Do they make__ a circle in the field or in the square?

Спецыяльнае пытанне: *What __do they make__ in the field?*
Where __do they make__ a circle?

Пытанне да дзейніка ў адрозненне ад вышэйапісанага задаецца без змянення парадку слоў. Для гэтага неабходна:

1) замяніць дзейнік на пытальнае слова **who / what**;
2) замяніць выказнік, паставіўшы яго ў 3-й асобе адзіночнага ліку.

Параўнайце з беларускай мовай:

Яны __ўтвараюць__ круг на полі. – Хто __утварае__ (3-я асоба, адзіночны лік) круг на поле?

They make	*a circle in the field.*
Who makes	*a circle in the field?*

Для таго каб задаць раздзяляльнае пытанне (**tail question**), неабходна перапісаць сказ і дадаць да яго запытальны «хвосцік», кароткае агульнае пытанне. У адрозненне ад беларускай мовы, дзе ён гучыць аднолькава (ці не так?), у англійскай мове ён мае розны выгляд. Для ўтварэння правільнага «хвосціка» трэба памятаць наступнае.

1. «Хвосцік» складаецца з дзвюх частак: дапаможнага дзеяслова і займенніка, які замяняе дзейнік у сказе. Дапаможны дзеяслоў павінен адпавядаць часу дзеяслова-выказніка ў сказе.

2. Да сцвярджальнага сказа далучаецца адмоўны «хвосцік», і наадварот: *(+), -? і (-), +?*

__Men and women make__ a circle in the field (+), __don't they__ (-)?

__Men and women didn't make__ a line in the field (-), __did they__ (+)?

UNIT 7

LESSON 2

Articles with musical instruments / Ужыванне артыкляў з назвамі музычных інструментаў

У спалучэнні з дзеясловам **play** назвы музычных інструментаў ужываюцца з артыклем **the**. У астатніх выпадках, калі гаворка ідзе пра музычны інструмент як звычайны прадмет, артыкль ужываецца ў адпаведнасці з агульнымі правіламі.

*Can you **play the** piano?*
*We bought **a** new piano.*
*Where are you going to put **the** piano?*
(-) Saxophones and (-) flutes are wind instruments.
*The experts speak highly of **the** violins made by Antonio Stradivari.*

LESSON 2

Order of adjectives / Парадак прыметнікаў

Калі перад назоўнікам ёсць некалькі прыметнікаў, то яны размяшчаюцца ў наступным парадку:

Суб'ектыўнае меркаванне, ацэнка	Аб'ектыўная характарыстыка					Назоўнік
	Памер	Узрост	Колер	Паходжанне	Матэрыял	
opinion	*size*	*age*	*colour*	*origin*	*material*	*noun*
(a) beautiful	*small*	*modern*	*green*	*Hawaiian*	*metal*	*harmonica*

LESSON 3

Agreeing / Перадача згоды з меркаваннем суразмоўцы

Для перадачы згоды з меркаваннем суразмоўцы ў англійскай мове можна выкарыстоўваць наступныя варыянты.

1. **So / Neither + дапаможны дзеяслоў** (у адпаведным часе) **+ дзейнік**.

Пры гэтым **so** выкарыстоўваецца для перадачы згоды з сцвярджальным выказваннем, а **neither** – з адмоўным выказваннем:

(+) I love them! – So do I. (Я таксама.)
(+) I loved the concert. – So did I. (Я таксама.)
(-) He doesn't like the band at all. – Neither do I! (Я таксама.)
(-) I'm not into K-pop. – Neither am I. (Я таксама.)

2. **Me too / Me neither** (гутарковы варыянт):

(+) I love them. – Me too. (Я таксама.)
(+) I loved the concert. – Me too. (Я таксама.)
(-) I'm not into K-pop. – Me neither. (Я таксама.)
(-) He doesn't like the band at all. – Me neither. (Я таксама.)

UNIT 8

LESSON 6

Relative Pronouns / Адносныя займеннікі

Адносныя займеннікі **who, whom, which, whose** выкарыстоўваюцца для сувязі галоўнага сказа [] з даданым (), які дае дадатковую інфармацыю пра чалавека або прадмет. У адрозненне ад злучнікаў яны з'яўляюцца членамі даданага сказа.

Адносіцца да асоб і з'яўляецца ў сказе дзейнікам	***who***	[Karatkevich is the first Belarusian **writer**] (***who*** wrote in horror and Gothic styles) Караткевіч – першы беларускі пісьменнік, які пісаў у жанры жахаў і гатычнага рамана.
Адносіцца да асоб і з'яўляецца ў сказе дапаўненнем	***(прыназоўнік +) whom***	[Jane is the **person**] (***to whom*** you should turn for help). Джэйн – гэта той чалавек, да якога табе варта звярнуцца за дапамогай.
Адносіцца да прадметаў і жывёл	***which***	[I like reading sci-fi **books**] (***which*** are set in the distant future.) Мне падабаецца чытаць навукова-фантастычныя творы, у якіх дзеянне адбываецца ў далёкай будучыні.
Называе прыналежнасць да людзей або прадметаў	***whose***	[Karatkevich is the **writer**] (***whose*** books I love most). Караткевіч – гэта той пісьменнік, чые кнігі я люблю больш за ўсё.
Адносіцца да слоў, якія называюць месца	***where***	The **house** (***where*** the writer lived) is now a museum. Дом, дзе жыў пісьменнік, цяпер з'яўляецца музеем.

LESSON 7

Participle I vs Participle II / Дзеепрыметнікі незалежнага і залежнага стану

Англійскія дзеепрыметнікі дзеляцца на два трыванні: Participle I і Participle II.

Participle I адпавядае беларускаму дзеепрыметніку незалежнага стану. Ён утвараецца дабаўленнем да першай формы дзеяслова суфікса -**ing**:

play – playing – гулец, той, хто гуляў.

Participle II адпавядае беларускаму дзеепрыметніку залежнага стану. У правільных дзеясловаў ён утвараецца дабаўленнем да першай формы дзеяслова суфікса -**ed**:

play – played – сыграны.

Для няправільных дзеясловаў гэта трэцяя форма дзеяслова, якую

трэба запамінаць:

forget – forgotten – забыты.

У сказе дзеепрыметнікі могуць выкарыстоўвацца ў функцыі азначэння.

Word formation / Словаўтварэнне

Прыстаўкі

Для ўтварэння прыметнікаў і прыслоўяў, якія маюць супрацьлеглае значэнне, ужываюцца адмоўныя прыстаўкі. Пры гэтым часціна мовы зыходнага слова не змяняецца. Найбольш ужывальныя з іх:

un: ***un****clear* (**не**ясны); ***un****lucky* (**ня**ўдачлівы);

in: ***in****definite* (**не**азначальны); ***in****active* (**не**актыўны) (дабаўляецца да многіх слоў, якія заканчваюцца на -***ive***);

im: ***im****possible* (**не**магчымы); ***im****polite* (**ня**ветлівы) – (дабаўляецца да слоў, якія пачынаюцца з ***b***, ***p***, ***m***).

Суфіксы

Суфіксы, якія дабаўляецца да слоў, змяняюць часціну мовы зыходных слоў.

Verb + -*ion* /-*tion* /-*sion* = **Noun**

Назоўнікі, якія называюць стан ці працэс, утвараюцца шляхам дабаўлення да дзеяслова суфікса **-ion / -tion / -sion / -ation**.

*Celebrate – celebrat****ion*** (святкаванне);

*Add – addi****tion*** (даданне, дабаўка);

*Permit – permis****sion*** (дазвол);

*Inform – inform****ation*** (інфармацыя).

Verb + -***able*** **/ -*ible*** **= Adjective**

Прыметнікі ўтвараюцца шляхам дабаўлення да дзеяслова суфікса -**able / -ible**. Такі прыметнік апісвае якасць, дзякуючы якой можна ажыццявіць дзеянне, паказанае зыходным дзеясловам.

*Rely – reli****able*** (надзейны, на якога можна паспадзявацца);

*Access – access****ible*** (даступны, дасягальны).

Noun + -ant / -ent = Adjective

Прыметнікі таксама могуць утварацца ад назоўнікаў (якія маюць суфіксы -**ance**, -**ence**) з дапамогай суфікса **-ant / -ent.**

*Dist****ance*** *– dist****ant*** (*далёкі*);

*Independ****ence*** *– independ****ent*** (*незалежны*).

Noun / Adjective + -*ise* = Verb

Дзеясловы ўтвараюцца ад назоўнікаў ці прыметнікаў з дапамогай суфікса **-ise**. Гэты суфікс часта ўжываецца ў брытанскім варыянце англійскай мовы, для амерыканскага варыянту тыповы суфікс -**ize**.

Character – characterise / characterize (*характарызаваць*);

Special – specialise / specialize) (*спецыялізавацца*).